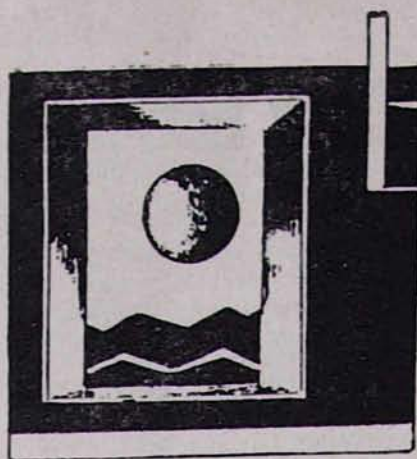

ԷԿՈՒՄԵՆԻԿ

ԿՅԱՆՔ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆՆԸ
«ՀԱՎԱՏՔԻ ԵՎ ԿԱՐԳԻ» ԺՈՂՈՎՆԵՐՈՒՆ
(«Հավատքի և Կարգ»-ի հանձնաժողովին առթիվ)

Անցյալ տարվան օգոստոսի 15-ին 30 գումարվեցավ Եկեղեցիներու համաշխարհային խորհուրդի «Հավատք և Կարգ» (Faith and Order) կոչված հանձնախումբի ժողովը, Պինկալոր, Հնդկաստանի մեջ: Քրիստոնյա բոլոր եկեղեցիներեն եկած 185 ներկայացուցիչներ, մեծ մասամբ հայտնի աստվածաբաններ, հիսուն երկիրներ և բոլոր ցամաքամասերեն, հավաքվեցան Միջ-եկեղեցական Քրիստոնեական Կենտրոնի մեջ (Ecumenical Christian Center), Պինկալորի մոտ և քննարկեցին առաջարկված երկու նյութերը. «Պատասխան տալ հույսի մասին որ ի մեզ է» (Ա. Պետ. Գ. 15) և «Միասին աճիլ միության մեջ»: Ուշագրավ է որ, թեև Հռովմի կաթոլիկ եկեղեցին պաշտոնական անդամ չէ Եկեղեցիներու համաշխարհային խորհուրդին, սակայն անոր ներկայացուցիչները անդամ են Հավատքի և Կարգի Հանձնախումբին, լման անդամակցությամբ: Պինկալորի ժողովին, կաթոլիկ անդամակցողները թիվով տասներկու էին և անոնց մեջ կային հայտնի աստվածաբաններ, ինչպես մոնսեյնոր Սարտորի (Իտալիո կաթոլիկ աստվածաբաններու նախագահը), հայր Տյուրիե, փրոֆ. Պրաուն, փրոֆ. Թիլար և այլն:

Հայաստանյայց առաքելական եկեղեցին

Հավատքի և Կարգի ժողովներուն մասնակցած է առաջին իսկ օրեն, այս միջեկեղեցական կազմակերպության հիմնադրության օրեն:

Ծառեր մոռցած են այսօր թե Եկեղեցիներու համաշխարհային խորհուրդը հիմնվեցավ համադրելով արդեն իսկ գոյություն ունեցող երկու խորհուրդներ. Միսիոնարական Միջազգային Ժողովը և Հավատքի և Կարգի Ժողովը: Առաջինն նպատակն էր համադրել, համակարգել և միացնել միսիոնարական տարբեր առաքելությունները, որոնք բողոքական եկեղեցիներու կողմե կերթային հեթանոս ժողովուրդները քրիստոնեացնելու, սակայն իրենց բաժանումներով գայթակղություն կստեղծեին: Իսկ երկրորդը՝ շարժում մըն էր, սկսած եկեղեցիներու մերձեցման և միության նպատակով, սակայն աստվածաբանական մտածումի և դավանական բանաձևումներու վերամշակման ճամբով:

Առաջին իսկ օրեն, Հայաստանյայց եկեղեցին ողջունեց «Հավատքի և Կարգի Համաշխարհային Ժողովը» մեծ խանդավառությամբ: 1926 մայիս 19-ին ղրկված հրավերին, Ամենայն Հայոց Հայրապետը պատասխանեց դրականորեն և նշանակեց երեք ներկայացուցիչներ, որպեսզի տանին

Լոգանի ժողովին Հայց. եկեղեցիի պաշտոնական ձայնը: Անոնք էին՝ Տիրայր արքեպս., առաջնորդ Ամերիկայի, Ղևոնդ եպս. Դուրյան, Մանչեսթերի հովիվ և Գրիգորիս եպս. Պալաքյան, կաթողիկոսական պատվիրակ Եվրոպայի: Իսկ Գերագույն հոգևոր խորհուրդը, 1927 հունիս 4 թվակիր պաշտոնագրով, հղված կաթողիկոսական ներկայացուցիչներուն, կբանաձևեր երեք ըսկզբունքներ, որոնցմով պիտի առաջնորդվեին իր ներկայացուցիչները: Սույն պաշտոնագիրը կըսէ. «Ողջունել համաքրիստոնեական համագումարի բացումը, հայտնել հայ առաքելական հնադարյան ազգային եկեղեցվո սիրով մասնակցիլը նրան, որ եկեղեցիների մերձեցման է ձգտում և ընդհանուր համագործակցությամբ Քրիստոսի սիրո շնչով աշխարհը ջերմացնելու և նրա Ավետարանի հավիտենական գաղափարները կյանքի մեջ մարմնացնելու նպատակն է դրել...»:

Կարգադիր Հանձնախումբի գումարած առաջին նիստին, Երուսաղեմի պատրիարք Եղիշէ արքեպս. Դուրյան «ի պաշտոնէ» անդամ նշանակված է Համաշխարհային ժողովին «արևելյան եկեղեցիներու մյուս պատրիարքներուն հետ», իսկ Գրիգորիս եպս. Պալաքյան ընտրված է Գործադիր Հանձնաժողովին (Continuation Committee) անդամ:

1927ի «Սիոն» ամսագիրը, որուն վերահրատարակությունը սկսած էր Դուրյան պատրիարքի կարգադրությամբ և Բաբգեն եպս. Կյուլենեռյանի խմբագրությամբ, հուլիս-օգոստոսի իր թիվի խմբագրականով Լոգանի ժողովին կանդրադառնար կոչելով զայն «Կրոնական Մեծ Ծաթժող մը»:

Երջանկաճիշատակ Բաբգեն արքեպս. Կյուլենեռյան, որ այդ տարին իսկ կոչված էր «Սիոնի» խմբագրության պաշտոնին, իր խմբագրականով կողջուներ քրիստոնյա եկեղեցիներու վերամրացման ձգտող այս ձեռնարկը. «Սիրեցեք զմիմեանս. Տերունի պատգամին ընդարձակ և ճոխ մեկ գործունեությունն է որ կարտացոլա Հավատքի և Կարգի միության համաշխարհային շարժումին մեջ և ասիկա ստուգիվ ցույց կուտա թե Ավետարանը և քրիստոնեությունը կըրցած են թափանցել միտքերու և հոգիներու խորքն ու ալքը, և գտած են իրենց քարոզած սիրույն և եղբայրության ամենեն գործնական և ամենեն օգտակար մեկնության կերպը»:

1927ի ժողովի խանդավառ մասնակցությունը հայ առաքելական եկեղեցիին կասեցում մը ունեցավ հետագային: Սկսած երեք եպիսկոպոսներու նշանակումով և

պատրիարքի պաշտոնական անդամակցությամբ Նախագահական Մարմին, մեր եկեղեցին հանկարծ ետ քայլ մը կկատարէ: «Հավատքի և Կարգի» ժողովներուն, որոնք իրարու կհաջորդեն, մինչև կազմությունը եկեղեցիներու համաշխարհային խորհուրդին, կան հայ եկեղեցականներու անուններ, սակայն ո՛չ նախագահության մեջ, ոչ գործի խումբին մեջ (Working Committee) և երբեմն ոչ իսկ Հանձնախումբին մեջ: Լոգանեն ետք Իտինպըրայի ժողովեն մինչև Սոնթթեալ, Հայց. եկեղեցին մասնակցեցավ «Հավատքի և Կարգի» ժողովներուն, պատահականորեն և ոչ պաշտոնական ներկայացուցիչներով, ինչպես էր պարագան առաջին ժողովին:

Կտարվինք մտածելու թե պատճառը այս վերապահության կրկնակի է: Լոգանի փորձառությունն է, երբ երջանկաճիշատակ Ղևոնդ եպս. Դուրյան շարունակեց մասնակցիլ զանազան հավաքույթներու, Ամերիկայի մեջ, ի հայտ եկավ երևույթ մը, որ վտանգավոր նկատվեցավ մեր եկեղեցվո բարձրաստիճան եկեղեցականներուն կողմէ. դավանական զիջումներու զառիվարը, որ փոխանակ առաջնորդելու եկեղեցիներու միության, փոխադարձ հարգանքի և հանդուրժողության հիման վրա, կապառնար սահեցնել տկարացած մեր եկեղեցին՝ դեպի ուրացումներու խորխորատը, ուրացումը մանավանդ մեր եկեղեցիին դավանական կեցվածքին և վարդապետական ըմբռնումին՝ քաղկեդոնյան բանաձևումներուն նկատմամբ: Վերապահության երկրորդ պատճառն էր հավանաբար բողոքականներու տիրող ձգտումը, ժողովներու մեջ, հավատքի և կարգի բոլոր հարցերը վերաբընդության ենթարկելու շարունակ, անգիտանալով եկեղեցիին ավանդությունը և Աստվածաշունչի մեկնության տալով անհատական և ազատ բնույթ մը:

Կրնա ըլլալ նաև որ վերապահությունն ավելի՝ անտարբերությունն մը կար մերոնց մոտ՝ եկեղեցիներու միության ամբողջ շարժումին նկատմամբ, նկատելով զայն օտար և մեզի համար՝ ավելորդ պաճուճանք մը, քանի որ Հայաստանի մեջ թե արտասահման, մեր եկեղեցին կապրեր վիրավոր, ամեն կողմեն հարվածված, իր պատմության ամենեն դժվարին տարիները:

Նուաջին իսկ օրեն, 1927ի Լոգանի ժողովեն սկսյալ, «Հավատքի և Կարգի» ժողովները եղան քրիստոնյա եկեղեցիներեն դրկված աստվածաբաններու մեծ հավաքույթներ, նպատակ ունենալով ուսումնասիրել և քննարկել տարբերությունները, որոնց հետևանքն է քրիստոնեության բա-

ծանցյալ փնտալը: Սկզբնական տարիներում, նախաձեռնողներու մտածումին մեջ կտիրեր այն համոզումը թե դավանական տարբեր հասկացողություններն են հիմնական արգելքը միության և թե անոնց բարձր մոլ, այսինքն աստվածաբանական վարդապետություններու շուրջ որոշ համաձայնություններ գոյացնելով, եկեղեցիները կըրնան իրագործել բաղձացված միությունը: Այս հիման վրա, «Հավատքի և Կարգի» ընդհանուր ժողովները կազմեցին հանձնախումբեր և անոնց հանձնեցին աստվածաբանական որոշ հարցերու քննարկումը: Այս հարցերն էին.

1) Եկեղեցվույն պատգամը աշխարհին՝ Ավետարանը:

2) Եկեղեցվույն բնությունը:

3) Եկեղեցվույն ընդհանուր դավանությունը հավատքի մասին:

4) Եկեղեցվույն պաշտոնությունը:

5) Խորհուրդներ:

6) Մեկ քրիստոնեություն և եկեղեցիներու փոխհարաբերությունները:

Մինչև Lundի ժողովը (1952) մասնագետ աստվածաբաններու խումբեր, որոնք զբաղեցան այս հարցերու քննարկությամբ, եկեղեցաբանական հարցերը բաղդատական մեթոդով վերլուծեցին, ի հայտ բերելու համար թե եկեղեցիները դավանական ո՞ր հարցին մեջ կտարբերին և թե ինչպիսի՞ կարելիություններ կան հաղթահարելու տարբերությունները համաձայնություններով: Բաղդատական այս մեթոտը չտվավ սպասված արդյունքը, թեև մոլեց յուրաքանչյուր եկեղեցիի աստվածաբաններ միասնաբար տանելու լուրջ ուսումնասիրություններ և ստեղծելու փոխադարձաբար հասկնալի եզրաբանություն մը:

Լունդի ժողովը նոր մեթոտ մը թելադրեց փոխարինելու կամ ամբողջացնելու համար եկեղեցաբանականը, այն էր «քրիստոսաբանական մեթոտ»ը: Աստվածաբանական ուսումնասիրությունները կեդրոնացան «Քրիստոս» և «Եկեղեցի» հասկացողությունները պարզաբանելու անհրաժեշտության վրա և աշխատանքի խումբերը լծվեցան նոր ուսումնասիրություններու, նոր նյութերու շուրջ: 1967ին Պրիսթոլի ժողովին քերված ուսումնասիրություններու վերնագիրները բավական են բնորոշելու համար նոր մտահոգությունները.

1) Աստված՝ բնության և պատմության մեջ:

2) Ա. Գիրք և ավանդություն:

3) Հաղորդությունը:

4) Եկեղեցին և հրեա ժողովուրդը:

«Հավատքի և Կարգ»ի կյանքին մեջ մեծ անկյունաքարն մը կատարեց Լուվենի ժողովը, 1971ին: Կարգ մը եկեղեցիներ միությունը իրագործած էին իրարու միջև: Որոշ միություններ կայացած էին, առանց նկատի առնելու դավանական տարբերությունները և առանց լուծելու վարդապետական դժվարությունները:

Աստվածաբաններու մասնագիտական պրպտումներուն ձգելով շարունակել փնտալությունները, միացած եկեղեցիները որոշած էին հաղորդության ստեղծելու համար հետ, ճանչնալ ձեռնադրված պաշտոնյաներու հանգամանքը և գործակցի իրարու հետ, եկեղեցիի կյանքին ներս:

Այս բոլոր շարժումներն դուրս մնաց մեր եկեղեցին, թեև տ. Տիրան արքեպ. Ներսիսյանի, տ. Դերենիկ եպ. Փղատյանի և ավելի ուշ՝ տ. Գարեգին եպ. Սարգիսյանի անունները հիշատակված են իբրև «դիտող» կամ «հյուր» եկեղեցականներ, շարունակաբար գումարված ժողովներու տեղեկագիրներուն վերջավորության:

... Այս տարվան Պիմկալոր, Հնդկաստան շումարված ժողովին մասնակցեցալ տ. Ծահե արքեպ. Աճեմյան, Մայր Աթոռ ա. Էջմիածնի անունով:

Երկու շաբաթներու ընթացքին, ժողովը քննության ենթարկեց բոլոր աշխարհամասերեն եկած արտահայտությունները **քրիստոնեական հույսին**, այսօրվան աշխարհի ակնկոծումներուն դիմաց: Տալը առանձին ենթահանձնախումբեր քննարկեցին այդ արտահայտություններեն յուրաքանչյուրը և տասներորդ Հանձնախումբը համադրեց բոլորին աշխատանքները «Վերջնագույն Հույս»ը վերնագրված գեղեցիկ գրությամբ մը: Վերջին երեք օրերուն ալ, ժողովը քննարկեց «Միասին աճիլ դեպի միություն» նյութը, նկատի առնելով հատկապես **Մկրտության, Պատարագի և Զեռնադրության** մասին կատարված աշխատանքները: Վերջին հինգ տարիներու ընթացքին, եկեղեցիներու աստվածաբան ներկայացուցիչները, երկար խորհրդակցություններեն ետք, հասած էին համաձայնության մը, երեք խորհուրդներուն շուրջ: Համաձայնության արդյունքը եղած էր հրատարակությունը գրքույկի մը, «Մեկ մկրտություն, մեկ հաղորդություն և փոխադարձաբար ճանչցված պաշտոնություն»: Ստանալե ետք այս գրքույկը, յուրաքանչյուր եկեղեցի արտահայտած էր իր տեսակետը անոր պարունակած բանաձևումներու մասին: Ժողովին հանձնարարությունը եղալ որ շարունակվի «Հավատքի և Կարգի» հանձնաժողովին և եկեղեցիներու միջև զարգացող այս խոսակցությունը, հասնելու համար համաձայնու-

թյան ձևի մը, զոր կոչեն *consensus*, և որ կարտահայտե կարծիքներու համընկում մը, ավելի քան ամբողջական մոյնություն մը:

Պիմկալորի ժողովը, իր կատարած աստվածաբանական աշխատանքին իբրև արտահայտություն, հրատարակեց «հավատքի հասարակաց դավանություն» մը, որ արժանացավ ուղղափառ, կաթոլիկ և բողոքական եկեղեցիներու ներկայացուցիչներու հավաքական հավանության:

Վերջացնելու համար, կհրատարակենք մի քանի հատվածներ այդ «դավանութենեն», հուսալով որ մեր եկեղեցիին հարազատ զավակները կգտնեն այնտեղ մոր ներշնչումներ: Իրենց հավատքը գորացնող:

*
*
*

«Մենք լեցինք հույսի ձայներ, որովհետև մենք հոս կոչված ենք հաշիվ տալու մեր հույսի մասին (Ա. Պետ. Գ. 15): Մենք խումբ մըն ենք 160 քրիստոնյաներու, հավաքված Հնդկաստանի մեջ, եկած բազմաօան եկեղեցիներէ և երկիրներէ, իբրև եկեղեցիներու համաշխարհային խորհուրդի «Հավատքի և Կարգի» հանձնախումբ: Մեր եկեղեցիները տված են մեզի տեսանելի միության դատը հառաջացնելու պարտականությունը: Այդ պարտավորության կերպովն է զարգացումը եկեղեցիներու միջև իրենց հավատքը միասնաբար դավանելու կարելիություն:

*
*
*

«Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց»: Սակայն Հայրուցյալը մուռն խաչեցյալն է: Այս կնշանակէ թէ հույսի մեր կյանքը անվտանգության անպահովություն մը չէ, այլ հրավեր մը վտանգավորության: Հույսի մեջ ապրիլ չի՝ նշանակէր նպատակի մը հաաած ըլլալ, այլ գտնվիլ շարունակ վտանգներով լեցուն ճամբու մը վրա:

Հույսով ապրիլ կնշանակէ հանձն առնել պայքարը: Մեզի զյացված է առավելությունը ըլլալու «ոչ տաք և ոչ պաղ», հանձն առնելու կեղծ չեզոքություն մը, որ գաղտնորեն պաշտպանությունն է իշխանության գլուխ գտնվողներուն: Պայքարի կնշանակէ կողմ բռնել, ըսել «այո» ոմանց, ուրիշներուն «ոչ» ըսելու գիմով: Եթէ համբերող դիմացկունություն մը միակ կարելի միջոցն է, այդ ևս բողոքի ձև մըն է: Կրնանք ձախողի, քանի որ Աստված կրնա գործածել մեր ձախողությունները Իր նպատակներու

իրագործման մեջ: Հույսը կընդգրկէ պայքարի հանձնառությունը:

Հույսով ապրիլ կնշանակէ հանձն առնել իշխանության գործառնությունը: Ոմանք չափազանց իշխանություն ունին, այնքան որ անվտանգելի են: Ուրիշներ շատ քիչ իշխանություն ունին արդյունքի մը հասնելու համար: Միշտ չէ՝ որ քիչեր իրենց որոշումները պաշտպարեն շատերուն: Պետք է մոյնանանք իշխանութենէ զրկվածներուն հետ և օգնենք խնոց, դուրս գալու ուրիշներու ենթարկվածութենէն: Սակայն նաև պետք է ծառայություն մատուցանենք իշխանության գլուխ գտնվողներուն, թեպէրեղով անոնց որ լսեն «աշխարհի նրհամարհյալներուն», որ իշխանությունը գործածեն արդարությամբ և բաժնեն զայն դուրս մնացածներուն հետ: Հույսը կընդգրկէ իշխանության պատասխանատու գործառնությունը և խնոր անպատեհությունները:

Հույսով ապրիլ կնշանակէ հաստատել մորը և վերահաստատել հիմը: Հաստատել մորը ընդունիլ է թէ Քրիստոս կերթա մեր առջևն. վերահաստատել հիմը ընդունիլ է թէ Ան չեկալ կործանելու, այլ լրության հասցնելու, որովհետև մույնն է Ան, երեկ և այսօր և հավիտյան:

*
*
*

Հույսով ապրիլ կնշանակէ հանձն առնել ինքնաքննադատությունը իբրև միջոց վերանորոգումի: Մշակույթն և եկեղեցին մերս, վերանորոգումը կու գա վերաքննությանմը հաստատված իրականության, զայն վերակենդանացնելու կամ մեկդի շարտելու համար: Սակայն բառին իսկական իմաստով վերանորոգումը մեր իշխանութենէն վեր է: Ան կծաղկի երբ Աստված դատե մեզ և առաջնորդե մեզ զղջումի և ապաշխարության պտուղ բերելու: Այս կրնա նաև տանիլ մեզ թեթևամտության, ինքզինքնիս շատ լուրջի չառնելու կամեցողության մը: Անոնք միայն որոնք կրնան ծախիլ իրենք իրենց նկատմամբ կրնան, ի վերջո, լուրջի առնել ուրիշները: Հույսը կենթադրէ ինքնաքննադատությունը, իբրև վերանորոգումի միջոց:

*
*
*

Հույսով ապրիլ կենթադրէ անցնիլ մահվան վտանգին մույն այդ հույսի սիրույն: Ոչ մեկ քրիստոնյա իրավունք ունի որոշելու որ ուրիշ մը պետք է նահատակվի: Սակայն մեզմե յորաքանչյուրը կդիմագրավե

հավանականությունը թե վկայությունը կըր-
նա ըլլալ սուղ արժող վկայություն: Քրիս-
տոնեական հույսը խուսափում չէ մահեն,
ալ հաղթահարումը մահվան: Անոնք որ
իրապես կապրին հույսով, հաշտված են
մահվան հետ և կրնան դիմագրավել վտան-
գը Քրիստոսի հետ մեռնելու: Ոմանց հա-
մար այս խոսքերը ճառաբանություն են,
ուրիշներու համար՝ ծալոյի նման հաստա-
տուն վստահությունն է, որով կդիմագրա-
վեն ամեն նոր օր: Հույսով ապրիլ կընդ-

գրկե մահվան վտանգը նույն այդ հույսի
սիրույն:

«Հաւատարիմ է քանս, զի եթէ ընդ նմա
մեռաք, ընդ նմին և կեցցուք. եթէ համբե-
րեմք, ընդ նմին և թագաւորեացուք. և եթէ
ուրանամք, և նա ուրանայ զմեզ. և եթէ
չհաւատամք, նա հաւատարիմ մնայ, ուրա-
նալ զանձն իւր ոչ կարէ» (Բ Տիմ. Բ 11—
13):

ՇԱՀԵ ԱՌՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱԾԵՄՅԱՆ

«Սիոն» ամսագիր,
1978, № 10—12.

